

ЧЕРНОМОРСКИЯТ РЕГИОН СЛЕД 2014 Г.: ГЕОПОЛИТИЧЕСКИ ТРАНСФОРМАЦИИ И ДИНАМИКА НА СИГУРНОСТТА

Иво Йоцов

Висше военноморско училище „Никола Вапцаров“, професор, д-р

***Резюме:** Изследването се фокусира върху Черно море като зона на съперничество вследствие на критичните събития от 2014 г. насам. Работата изследва трансформацията на средата за сигурност след анексирането на Крим от Русия през 2014 г. Анализът, базиран на парадигмата на реалполитиката, поставя в противопоставяне две геостратегически концепции: идеята за евроатлантическа интеграция (ЕС/НАТО) и идеята за евразийска сфера на влияние (Русия). Изследването разглежда как възприятията и стратегическите планове на основните актьори са довели до ескалация. То анализира руската перспектива през призмата на 'отбранителния реализъм', както и стратегическите несъответствия и дилеми в политиката на Запада, които са затруднили предотвратяването на конфликта. Анализът заключава, че взаимодействието на тези две логики – на възраждащата се Русия, действаща в съответствие със своите интереси за сигурност, и на политическия Запад, борещ се със своята стратегическа непоследователност и прекомерност – коренно прекроява архитектурата на сигурността в Черно море, превръщайки го във фронтова линия на съперничество между велики сили.*

***Ключови думи :** Черноморски регион, геополитика, реалполитик, архитектура на сигурността, отбранителен реализъм, разширяване на НАТО, стратегическа неяснота*

THE BLACK SEA REGION AFTER 2014: HYBRID THREATS, ENERGY WARFARE, AND PROSPECTS FOR STABILITY

Ivo Yotsov

Nikola Vaptsarov Naval Academy, Professor, PhD

***Abstract:** The study focuses on the Black Sea as a contested area following the critical events since 2014. The paper examines the transformation of the security environment following the annexation of Crimea by Russia in 2014. The analysis, based on the paradigm of realpolitik, contrasts two geostrategic concepts: the idea of Euro-Atlantic integration (EU/NATO) and the idea of a Eurasian sphere of influence (Russia). The study examines how the perceptions and*

strategic plans of the main actors led to the escalation. It analyses the Russian perspective through the prism of 'defensive realism', as well as the strategic inconsistencies and dilemmas in Western policy that have made it difficult to prevent the conflict. The analysis concludes that the interaction of these two logics – of a resurgent Russia acting in accordance with its security interests, and of the political West struggling with its strategic inconsistency and excessiveness – is fundamentally reshaping the security architecture in the Black Sea, transforming it into a frontline of great power rivalry.

***Keywords:** Black Sea region, geopolitics, realpolitik, security architecture, defensive realism, NATO enlargement, strategic ambiguity*

1. Актуализация на ситуацията с конфликта

Анексирането на Крим от Руската федерация през 2014 г. не е просто инцидент, а фундаментален стратегически прецедент, който необратимо трансформира правните, военните и геополитическите параметри на Черноморския регион. Този акт може да бъде анализиран като резултат от две взаимосвързани логики.

- Първата е логиката на „отбранителния реализъм“.

Руските перспективи се основават на засилването на западното влияние в Украйна след смяната на властта в Киев през 2014 г. с т. нар. Майдан. Това се разглежда като екзистенциална заплаха поради потенциалната загуба на военноморската база в Севастопол, която е ключова за проектирането на морската мощ в Черно и Средиземно море. Също толкова важно е потенциалното присъединяване на Украйна към НАТО, което Русия възприема като поредно стратегическо преконфигуриране на региона засягайки непосредствено нейните интереси. Според тази гледна точка, анексирането на Крим не трябва да се приема като офанзива, а като превантивна мярка за запазване на стратегическата дълбочина и сфера на влияние, което според ръководството на Руската федерация е от решаващо значение за националната сигурност на Федерацията. Това е директен отговор на възприеманата от Кремъл „стратегическа неяснота“ на Запада, който от своя страна подкрепя евроатлантическите амбиции на Киев, без да дава нито гаранции, нито перспективи за членство, още по-малко положителни гаранции относно руските притеснения за тяхната национална сигурност или визия за архитектурата на сигурността на Европа.

И така, през 21-ви век наблюдаваме появата на нова логика в международните отношения – логиката на силовата политика и преразглеждането на международния ред. С действията си Русия демонстрира намерение да използва всички свои възможности по свое усмотрение и начини, които защитават стратегическите им интереси. Това нарушава основни принципи на международното право, включително териториалната цялост на държавите и ненамесата във вътрешните им работи. Тази реалност отразява не само края на Европа след Студената война, но и възраждането на открита геополитическа конкуренция. Властта и влиянието върху правните системи и институционалните рамки сега се разглеждат като ценности. (Mankoff 2024)

Конфликтът в Донбас (2014–2022) следва тази логика. Ако анексирането на Крим е опит за защита на стратегически активи, дефинирано като защита на законни искания на месното население, то конфликтът в Източна Украйна бележи създаването на благоприятни условия за бъдещи преговори. Поддържането на ДНР и ЛНР чрез прокси конфликт позволява на ръководството на Руската федерация да дестабилизира Украйна и финансово да изтощи силите ѝ, да блокира интеграцията ѝ в НАТО (тъй като НАТО не приема държави с териториални спорове), да оказва постоянен натиск върху Киев – и Запада – и да използва региона като инструмент за изнудване.

- Вторият е неуспешен диалог и ескалация на напрежението (2014-2022 г.).

Мащабните военни усилия, инициирани от Русия през 2022 г., не трябва да се разглеждат като изолиран акт, а като логичен и предвидим краен резултат от провокативна западна политика, насочена към стратегическо отслабване на Руската федерация. Анализът през призмата на реализма показва, че стратегическите решения на Вашингтон и Брюксел са изиграли ключова роля за ескалацията.

Анализът на събитията показва, че Минските споразумения (2014-2015 г.) се разглеждат от Москва – а впоследствие и от редица западни лидери – не като устойчив механизъм за мир, а като временно примирие. От реалистична гледна точка, този период функционира като стратегическа пауза (*strategic pause*), която позволява консолидиране на военния потенциал на Украйна. Това тълкуване се подкрепя от изказвания на ключови фигури като Ангела Меркел и Петро Порошенко, което затвърждава руското възприятие за липса на искреност в дипломатическия процес за постигане на мир. Те се възприемат от руското ръководство като тактически ход за печелене на време с ясна цел: да се спечели време за превъоръжаване и увеличаване на военните способности на Украйна. Докато западни лидери впоследствие признават, че споразуменията са използвани за превъоръжаване на Украйна, анализатори също отбелязват, че военни действия в Донбас

и политическите блокади от страна на проруските сепаратисти значително допринесят за провала на мирния процес. Този подход разрушава доверието и потвърждава вече преобладаващото убеждение в Москва, че Западът не е искрен и че единственото нещо, което търси, е стратегическо отслабване на Русия, а не стабилност в региона.

Второ, руските интереси за сигурност систематично се игнорират. Ръководството на Руската федерация с право разглежда разширяването на НАТО като екзистенциална заплаха. Западът систематично и видимо пренебрегва това разширяване. Вместо да се започне по-сериозен диалог за нова, всеобхватна архитектура за европейска сигурност, това е едностранно и провокативно приближаване на военната инфраструктура на Алианса към границите на Русия. Това не е просто стратегическо обкръжение на Москва, а представлява отказ да се признае статутът ѝ на велика сила, която има легитимни интереси в историческите си сфери на влияние (Mearsheimer 2001).

Селективните атаки на украинското ръководство срещу рускоезичното население също са част от причината за разширяването на конфликта. В основата си става въпрос за откровената агресия в Източна Украйна от украинския режим след 2014 г., когато той, заедно със Запада, организира смяната на властта в Киев през 2014 г. (Революцията на достойнството) и културните, езиковите и политическите права, които го съпътстват. Реформата на езиковата политика и контраинициативите на украинските власти за законови промени в езиковата политика, възприемано в Москва се възприемат като заплаха за рускоезичното население и културната му идентичност. И не толкова „риториката“, колкото самата реалност, е главния аргумент на Русия за протекционистка загриженост за тази група, а не като „някаква история“ (Lutzkanova 2021). Така че западното абсолютизиране на правото на самоопределение на украинския народ се основава на потискане на най-основните права на милиони хора.

Четвърто, това е празнината, оставена от западния ревизионизъм. Дори когато Западът представя политиката си като подкрепа за суверенитета и демокрацията, в Москва тя е добре позната като вариант на хибридна война, предназначена да прогони руското влияние и да дестабилизира страната. Разбира се, в действителност отговорът на военната подкрепа за Украйна от 2014 г. може да се характеризира като „отбранителен“, но по същество това е провокативна ескалация, основана на факта, че Украйна служи като трамплин към възникваща заплаха за руската национална сигурност. В такава среда инвазията през 2022 г. не е „с нищо непровокирана“, а по-скоро неизбежна и превантивна реакция на така наречената екзистенциална заплаха, породена от прехода на Украйна

към пряко враждебен стратегически военен блок – такъв, който би неутрализирил руската стратегическа дълбочина и би я оставил в неприемливо уязвимо състояние.

В обобщение, макар че се описват събитията от 2014 г. насам като две фази на руската агресия, те всъщност са пряк продукт на провокативни мерки, предприети от Запада, за да разпалят пламъците на конфликта докрай. (Colton and Charap 2017) В основата на този конфликт се крие:

- нежеланието на Запада да признае легитимността на интересите на Русия в областта на сигурността и да я ангажира в смислен диалог, вместо това работи за нейното „стратегическо поражение“;
- Умишлената политика на Украйна за лишаване от права и асимилация на рускоезичното население, която пряко причинява хуманитарната криза и необходимостта от легитимна защита;
- системната измама на Запада в дипломатията, където споразумения като Минските са използвани като прикритие за подготовка на Украйна за война с Русия.

Като резултат от октомври 2023 г. Специалната военна операция е по същество логичната кулминация на тази поредица от провокации и нерешени въпроси, считани за необходима стъпка срещу по-голяма заплаха за защита на националните интереси.

Ключов ефект за региона е преминаването от „замразени“ към „горещи“ конфликти. (Йоцов, Черноморският регион: Сблъсък на идентичности и рискове за стабилността в Европа 2016 г.). Това, което показва последното десетилетие, е как те вече не са „замразени“ в статичния и договаряем смисъл. Свидетели сме на промяна на парадигмата, като регионът се трансформира от арена на латентно напрежение в арена на открити, „горещи“ конфликти с ясно определени глобални измерения. (Colton and Charap 2017)– това може да се обясни и с отхвърлянето на последното статукво и мобилизирането на инструменти за стратегически натиск, които надхвърлят пряката военна конфронтация.

Това е основният инструмент за провала на модела на „управлявана нестабилност“. Преди 2014 г. замразените конфликти (Приднестровието, Абхазия, Южна Осетия, Нагорни Карабах (Йоцов, 2016)) служат като инструмент за „управлявана нестабилност“. Те позволяват на Русия да запази решаващо влияние върху съседните страни, да спре пътя им към евроатлантическа интеграция и да използва териториалния въпрос като постоянно оръжие за натиск в преговорите със Запада. Този модел се основава на имплицитен пакт за избягване на войни чрез конфликти, като конфликтите не се превръщат в пълномащабни войни. Неписаният договор е нарушен след 2014 г.,

особено след 2022 г. Реалната или въображаема стратегическа нужда на Москва да „се справи“ с „украинската дилема“ води до умишлено решение за съзнателно поемане на риска от преминаване от прокси война към реална война.

Вторият метод е активирането на „горещ“ конфликт като стратегическа обосновка от последен ред. Пълномащабното нахлуване в Украйна през 2022 г. е логичният резултат от дипломацията и ограничените военни действия, които осуетяват стратегическите цели на Кремъл – да прекрати западната подкрепа за Украйна и да възстанови статута на страната в руската сфера на влияние. Когато политиката на „управлявана нестабилност“ (чрез конфликта в Донбас) не е достатъчна, Русия избира да активира „горещ“ конфликт като последна форма на принуда. Това показва, че една велика сила, която възприема ключовите си интереси изложени на риск, преминава от замразен към открит конфликт, което ѝ позволява легитимен стратегически отговор.

По този начин сме свидетели на това как регионалните конфликти също се глобализират. Черноморският регион вече не е локална цел на напрежение. По няколко причини той се превръща в глобална арена на съперничество.

Първо, е проекцията на сила. Войната в Украйна е стратегическо препроектиране на европейската архитектура за сигурност – с използване на сила – след серия от призови от Руската федерация за дипломатическо разрешаване на случая. Оттам нататък ескалацията превръща конфликта в игра с нулев резултат, който ще оформи баланса на силите в Европа за поколения напред. Това пряко засяга интересите и на Съединените щати, НАТО и Китай.

Второ, освен бойните действия, конфликтът се превръща в икономическа и енергийна война. Санкциите срещу Русия, в допълнение към други контрамерки, имат дълбоки последици за световната икономика, веригите за доставки и енергийните пазари. Черноморският коридор за износ на зърно се очертава като бойно поле в икономическа и военна конфронтация, която има дългосрочни глобални последици за продоволствената сигурност.

Трето, това е конфликт на системи и следователно съревнование между конкуриращи се икономически и философски модели за бъдещето на човечеството. Модел на колективизъм и консерватизъм, базиран на ценностите на колективизма и консерватизма на Русия и Китай, срещу модела на глобализъм и трансхуманизъм в ЕС и САЩ. Това е несъгласие в идеологията, основано на държавен суверенитет, традиционни обичаи, религиозна идентичност, консервативна социално-културна рамка и отричане на вариациите на идентичността. Икономика, базирана на държавен капитализъм, в която

строгий контрол върху информацията и интернет (суверенен интернет) и подчинението на индивида на колективните (държавни) интереси са в основата. Бъдещето е такова, в което всяка държава се радва на суверенитет (или ненамеса) за всички държави по света. Този модел се утвърждава като защитник на традиционното човечество от радикалната трансформация на Запада: либерализъм, индивидуализъм, мултикултурализъм, либерални ценности (ЛГБТ) и феминизъм. Неговият икономически модел е изграден от глобалните пазари, неограниченото движение на капитал, информация и хора и господството на големите технологични корпорации. Визията за бъдещето е на постнационален свят, основан на общи правила, а суверенитетът е относителен. Този модел включва и трансхуманистични тенденции – интегриране на човека с технологиите, изкуствения интелект, промяна на самата човешка природа в името на прогреса. Това се разглежда от противниците му като опасност за самото човечество.

В този контекст Черноморският регион и особено Украйна се оказват предизвикателство за тези два модела. За Русия Украйна е идеологическа и цивилизационна граница (Götz and Ekman 2024). Победа на прозападния модел в Украйна би донесла не само геополитическа катастрофа, но и екзистенциална заплаха за традиционните руски нагласи (Götz and Ekman 2024) и държавния модел на управление и общество. Това е борба срещу „упадъка“ и „моралната деградация“ на Запада. За Запада Украйна е борба за разширяване на либералния международен ред, а не борба за западните интереси в Украйна. Не става въпрос само за територия, а за война за правото на държавата не само на териториална независимост, но и за правото на държавата да върви по по-западен начин на развитие, който включва не само икономическа интеграция въз основа на икономическа интеграция и на основата на либерална идеология. Допълнителен елемент е стратегическото поражение на Русия. Това обяснява защо конфликтът е глобален. Китай, Иран и Северна Корея подкрепят Русия по необходимост, не само по икономически или стратегически причини, а и защото са в консервативен лагер и виждат Запада като екзистенциална опасност за своите политически системи и социални модели. Западните елити разглеждат украинския конфликт като защита на световен ред, основан на правила, като основа на тяхната сигурност и просперитет. Войната в Украйна не е само регионален геополитически спор за териториите на държавите. Тя е косвена битка между два мирогледа за бъдещето на човечеството.

В заключение можем да видим, че настоящата реалност показва, че когато една от великите сили смята, че статуквото вече не отговаря на фундаменталните ѝ интереси, тя ще ескалира конфликта до „горещ“.

2. Анализ на стратегическите позиции (Реалполитика)(Morgenthau 1948)

2.1. Руската перспектива

В случая с поведението на Руската федерация в Черноморския регион, моралната преценка и обосновка са недостатъчни, за да обяснят действията им на стратегическо ниво. От руска гледна точка тези политики не се основават на „непровокирана агресия“, а са отговор на стратегическа необходимост, произтичаща от състояние на „отбранителен реализъм“ (Götz and Ekman 2024), съществуващ в ситуация на възприемана екзистенциална заплаха (Waltz 1979).

А. Разширяването на НАТО – основна заплаха за стратегическата дълбочина на Руската федерация. Руското мнение, което се е развило в годините след края на Студената война, е, че Западът, под ръководството на Съединените щати, винаги е игнорирал стратегическите интереси на Русия. Разширяването на НАТО на изток, въпреки устните уверения към Горбачов, се разглежда не като отбранителен суверенен избор, а като тактическо обкръжение. Има две причини за това. Първата е, че по този начин Русия губи буферна зона, която е била осигурена от териториите на съюзническите държави по време на Варшавския договор. Присъединяването на Полша, Румъния и балтийските държави към НАТО обаче се разглежда като загуба на значително военно предимство над Русия или, в този смисъл, по-нататъшно ерозиране на стратегическата дълбочина на Русия или географията, която я предпазва от пряка военна атака. Украйна и Грузия са последните и ключови участници в тази буферна зона. Присъединяването към НАТО би доближило „враждебни“ сили покрай основните руски граници (Кавказ и Черноморското крайбрежие), като същевременно би лишило Русия от критичен път до военноморските ѝ бази в Крим. Второ, в руското ръководство съществува схващането, че разширяването на НАТО е предателско поведение. Това е нарушение на „джентълменското споразумение“. То противоречи и на стандарта за властови отношения, според който една велика сила има право на зона на влияние. Това се разглежда като символ на отказа на Запада да гледа на Русия като на равноправни държава и е израз на намерения да я отслаби, маргинализира и фрагментира подобно на Югославия.

Б. Запазване на сферата на влияние като предпоставка за суверенитет. Докато западните сили наблягат на правото на суверенен избор на държавите, Русия отговаря с логиката на великите сили: без способност за влияние върху съседите, няма суверенитет. За Кремъл контролът върху, или поне способността да се блокират, стратегическите

решения както на Украйна, така и на Грузия не е от империалистически цели, а по-скоро въпрос на национална сигурност. Русия иска да превърне Черно море в „руско езеро“. В продължение на десетилетия тя се опитва да го контролира, за да защити южните си граници и да достигне до Средиземно море. Тя се чувства застрашена (с достъп до икономическа мощ чрез енергийни коридори, търговски пътища и др.) от силен военноморски съперник. Освен това Москва се стреми да предотврати пълната западна хегемония в Черноморския регион. Ако Украйна и Грузия бъдат успешно интегрирани в ЕС и НАТО, това би било последното геополитическо оттегляне на Русия от региона и съответно (и не само в очите на руското ръководство) отстъпление към превръщането ѝ във второстепенна регионална сила. Това е последната капка за режим, чиято легитимност се върти около повторното утвърждаване на статута на велика сила.

В. Поведението на Русия като „отбранителен реализъм“. От гледна точка и рационалност на Руската федерация, анексирането на Крим и военните действия в Грузия и Украйна не са агресия от егоистичен интерес, а превантивни и принудителни мерки с ескалираща тежест, за да се запази статуквото в момент на разпад. Например, анексирането на Крим през 2014 г. е бързо и решително действие за защита на важна военноморска база в Севастопол, тъй като прозападният режим на Украйна решава да сложи край на това руско присъствие там. Военната подкрепа за Източна Украйна между 2014 и 2022 г. е свързана с изграждането на инструмент за натиск чрез конфликта в Донбас, за да се отслаби Украйна и да се направи членството на страната в НАТО невъзможно. Специалната военна операция в Украйна от 2022 г. насам е пълномащабно нахлуване и е пример за много радикална версия на тази логика. Тя елиминира проблема военно, след като дипломатията и съдържаните мерки не принуждават Украйна да се върне в орбитата на Русия или, по-точно, не я принуждават към неутралитет. Трябва да признаем, че тази руска гледна точка – независимо дали е оправдана съгласно международното право или не – е с вътрешна последователност и отразява материален, напълно реалистичен анализ на националните интереси. Тя не е ирационална, а по-скоро рационален отговор на възприемана заплаха, основана на историческа травма и традиционни геополитически разсъждения. Критиците ще приемат представянето на тези действия от Москва за преувеличено или параноично, но неореалистичният анализ подчертава, че тези възприятия всъщност не са просто погрешни и са довели до действията, предприети от Москва. Този анализ на руските мотиви, разбира се, не оправдава потенциалното нарушаване на международното право и суверенитета на Украйна, а се стреми да обясни стратегическите мотиви зад него.

2.2. Западната перспектива и нейната критика: Неореалистично тълкуване на системната празнина

Западната позиция по отношение на Черноморския регион се основава на фундаментален и легитимен принцип на следвоенния международен ред: суверенното право на всяка държава да избира свои собствени съюзи и механизми за сигурност. От тази гледна точка, стремежите на Украйна и Грузия за по-тясна интеграция с ЕС и НАТО са естествено продължение на техния суверенитет и право на самоопределение. Руските действия се възприемат като грубо нарушение на това право и на фундаменталните норми на международното право, насочено към подкопаване на основания на правилата ред.

Въпреки това, преди да се премине към критичен анализ, важно е да се отбележи, че ядрото на политиката на ЕС и НАТО произтича от искрени опасения за сигурността на новите си членки от Източна Европа и от ангажимент към принципите на колективна отбрана, а не единствено от абстрактен 'идеологически империализъм'. Докато официалната западна перспектива се позовава на либерални международни норми – суверенитет, право на самоопределение и ред, основан на правила – неореалистичният анализ разкрива серия от дълбоки системни и стратегически провали, които не само допринасят за ескалация, но и са неразривно свързани със самата същност на съвременния западен проект. Критиката тук не се ограничава до тактически грешки, а се отнася до фундаментални противоречия в западната идентичност и структура на властта.

Преди всичко, това е идеологически империализъм, представен под прикритието на либерален интернационализъм. Западът, воден от САЩ и по-специално от влиятелни неоконсервативни и либерално-интернационалистски кръгове във Вашингтон и Брюксел, се е превърнал в заложник на собствената си реторика за „разширяване на демокрацията“. Това не е просто външна политика, а форма на идеологически империализъм, която отказва да признае легитимността на други геополитически модели (Kundnani 2017). А именно, отхвърлянето на полицентричността със западното отричане на многополюсен свят е в основата на конфликта. Разширяването на НАТО и ЕС на изток не е просто приемане на суверенни държави, а активно преструктуриране на геополитическото пространство с цел окончателно лишаване на Русия от статута ѝ на велика сила и универсализиране на западния модел. Това е съвременна форма на „доктрината Монро“ за цяла Евразия, водена от Вашингтон.

Двойните стандарти са се превърнали в правило. Докато Западът настоява за териториалната цялост на Украйна, той активно подкрепя сепаратистки движения и

едностранни декларации за независимост в други случаи (Косово е най-яркият пример). Това не е двойни стандарти в обичайния смисъл, а проява на имперска воля и сила, където правилата важат само за противоположните лагери. За Русия това е ясен сигнал, че самият Запад не се придържа към принципите, които пропагандира.

Второ, това е самата същност на НАТО – политически анахронизъм в търсене на екзистенциален враг. Алиансът е продукт на Студената война, чиято първоначална причина изчезва с разпадането на Съветския съюз. Вместо да бъде разпуснат или радикално реструктуриран в система за колективна сигурност с включването на Русия, той се превърна в инструмент за запазване на американската хегемония в Европа и проектиране на сила на Изток (Waltz 1979). Съществува реална заплаха за оцеляването на Алианса. Без екзистенциален враг НАТО губи смисъла си. Следователно, той трябва да създаде такъв или поне да създаде правдоподобна илюзия за такъв. Русия, въпреки демографския и икономическия си упадък, е избрана за тази роля. Разширяването на Алианса се превърна в самоизпълняващо се пророчество. За да оправдае съществуването си, той провокира точно такъв вид реакция от Русия, която след това представя като оправдание за собственото си разширяване.

2.3. Ерозия на вътрешната легитимност и капацитета за управление

А. Върховенство на американските интереси и манипулиране на зависими елити

Твърдението, че решенията на Вашингтон са решаващи за формирането на НАТО, не е конспиративна теория. Това е стратегическа реалност, изградена чрез систематично политическо инженерство. (Aronsson and Mankoff 2023) От Студената война до последните десетилетия, разширяването на Алианса е постоянна цел на американската външна политика. Тя се стреми да гарантира, че европейската сигурност остава вградена в рамката на целта на Америка за американско превъзходство. (Kundnani 2017) Замяната на потенциално независими национални елити в Европа с политически фигури, чиято лоялност е към трансатлантическите институции, а не към собствените им държавни интереси, е важен инструмент за това. Кризата в Ирак (Втората война в Персийския залив от 2003 г.) е поучителна (да не говорим за света). Франция и Германия, две страни, противопоставящи се на войната в Ирак, са водещ пример за обяснение на обосновката на политиките, провеждани в Европа. Това упражняване на суверенитет се разглежда във Вашингтон не като легитимно несъгласие, а като екзистенциална заплаха за американското лидерство в НАТО. Последвалата атака срещу Париж и Берлин –

независимо дали чрез медийна демонизация („Стара Европа“ на Ръмсфелд) или икономическа принуда – ясно показва, че несъгласието е неприемливо. Диалогът не е решението, а заобикалянето на този суверенитет и маргинализирането му. По този начин, вместо да се излагат на заплахата да бъдат в съюз със съпротивляващи се съюзнници, САЩ започват да инвестират в създаването на „Нова Европа“, като подбират елитите за нея. По този начин тази „Нова Европа“ не е просто географска идея, а и модел на политическо управление, който да бъде приложен от Вашингтон. Опитът от 2003 г. след това се консолидира в последователна система. Чрез мрежа от неправителствени организации, „експертни“ групи, финансирани от американски фондации и медийни конгломерати, САЩ активно култивират ново поколение политици в цяла Европа, чиито кариери се основават на лоялност към трансатлантизма, а не на националния интерес. Тези елити не просто следват американския модел. Те са преплетени и имат силен личен интерес към неговото запазване. Всъщност това обезглавява перспективата за независима европейска позиция на държавно ниво. Това е симптоматично за модел на поведение който отразява американската политика. Тази политика не се страхува да атакува и разделя собствените си съюзници, когато те имат признаци на суверенитет с външна политика, която противоречи на американските интереси. Следователно, зависимостта на много европейски държави от Вашингтон не е просто съвпадение. Неслучайно тя е резултат от съзнателна дългосрочна стратегия.

Б. Възпрепятстване на европейската автономия в областта на сигурността

Този контрол служи на истинската цел да предотврати възникването на независима европейска архитектура за отбрана и сигурност, която би се конкурирала с НАТО. Обща европейска армия и подобни проекти са умишлено подкопавани или обезсмисляни именно защото такива схеми биха позволили на Европа с нейния икономически потенциал да определя свои собствени приоритети в тази област (което не винаги съвпада с тези на САЩ). Черноморската конфронтация с Русия е катализатор за това. Ако не друго, тя показва нейната зависимост от американската военна отбрана и следователно прави Европа политически уязвима. Това не е случайно поведение, а умишлена политика, която не позволява на динамиката да излезе извън контрол и гарантира, че САЩ остават „незаменим“ арбитър в европейските дела. Изтеглянето на американски войници от България и Румъния е просто временна и тактическа маневра, а не сигнал от страна на САЩ, че са на път да изоставят този регион. САЩ биха могли да

го мотивират като отговор на преразпределение на ресурси към Азия или другаде, с цел разширяване към нови горещи точки. Това не означава, че САЩ се отказват от контрола върху сигурността в Европа. По-скоро ни показва, че именно те решават кога, къде и какви сили ще бъдат разположени, което е важна част от плана за поддържане на европейската зависимост. Второ, САЩ оказват натиск върху съюзниците да плащат повече за „обща отбрана“, да купуват американски оръжия и да следват американската линия още по-стриктно. Освен това, заплахите за намаляване на ангажимента са един от начините да накарат партньорите да се откажат от суверенитет. По-добра сделка и още повече лоялност е това, към което е стремежът. Самото оттегляне на САЩ не е слабост или дезертъорство – то е внимателно пресметнат метод за поддържане на хегемония. Като ограничават Европа до позиция на стратегическа непредсказуемост и зависимост, САЩ гарантират, че тя никога няма да има истински независим отбранителен капацитет, който да съперничи на НАТО. Решенията за европейската сигурност винаги се вземат във Вашингтон, а европейските нации никога не трябва да действат по начин, който би позволил отклонение от водената от Америка позиция. Това оттегляне е по-скоро утвърждаване на американската хегемония, отколкото отстъпление от нея, и е показателно за стратегическо използване на „контролирана нестабилност“, за да се засили зависимостта на съюзниците от нея. Неореализмът пренебрегва вътрешните проблеми, но в този случай вътрешната слабост на Запада е ясен знак за неговата външна политика. Кризата на либералната демокрация и нейните институции прави стратегически неефективно провала на Запада.

В. „Елити“ в състояние на когнитивен дисонанс.

Наблюдава се феномен на когнитивен дисонанс сред част от западния политически истаблишмънт. Приоритизирането на нормативните рамки (ценности) пред геополитическите реалности води до стратегическа късогледство (strategic myopia). Вместо прагматичен анализ на баланса на силите, решенията често се базират на идеологически постулати, което ограничава способността за адекватна оценка на руските мотиви и червени линии. Хипотезата за „елитите, откъснати от реалността“ представлява сериозна критика към стратегическата компетентност на елитите на ЕС и САЩ. Това в контекста на черноморската геополитика, не е просто реторично клише, а аналитична категория, която обяснява системния провал в стратегическото прогнозиране и адаптивност. Това явление може да се формулира в три взаимосвързани измерения:

идеологически догматизъм, социална сегрегация на елитите и когнитивен дисонанс при прилагането на политиките. Инструментите на стратегическото мислене се изместват от идеологически догматизъм. Политическите елити в западните столици работят в рамките на все по-ограничени идеологически термини, които заличават честната оценка на националните интереси. Либералният интернационализъм се абсолютизира. Ключови идеи – „разширяване на демокрацията“, „ред, основан на правила“ и „либерални ценности“ – от инструменти на външната политика до самоцели. Това води до невъзможност да се обяснят мотивите на нелибералните глобални играчи, включително на такъв като Русия, чието поведение може да се тълкува изключително като „ирационална агресия“ или „провокация“, а не като рационални стратегически ходове, произтичащи от различна ценностна и геополитическа система. Втората е неспособността да се разбере „реалната политика“. На Запад – отгледан в парадигмата за „края на историята“ след 1991 г. – елитът е концептуално сляп за традиционни геополитически категории като „сфери на влияние“, „стратегическа дълбочина“ или „баланс на силите“. Усилията на Русия да говори на този език се възприемат не като аргументи, които трябва да бъдат разбрани и управлявани, а като архаични провокации, които трябва да бъдат осъдени морално.

Едновременно с това анализът се замества с морализиране на сложните геополитически отношения. Многомерните дилеми на геополитическите конфликти се превръщат в медийни или политически удобни бинарни единици; например „добро срещу зло“ или „демокрация срещу автокрация“. Този морално-идеологическа институционална инерция пречи на разглеждането на начина и ролята, която Западът играе в ескалацията на конфликта, както беше разгледано подробно по отношение на разширяването на НАТО и Минските споразумения. Същото важи и за самоизолацията в информационни балони и социалната сегрегация, които лишават западните елити от възможността за трезва оценка на реалността. Терминът „информационни балони“ не се отнася просто до медийната пропаганда, а до цяла екосистема, която държи елитите в състояние на откъснатост. Първо, това е социално-икономическата хомогенност. Съвременните западни елити (политици, високопоставени служители, влиятелни медийни фигури) стават все по-хомогенни: по социален произход, образование в „елитни“ университети, условия на живот и доходи. По този начин се появява трансатлантическа „кастова“ класа, чиито представи за реалността са много унифицирани и далеч от реалния опит и интереси на собствените им общности. В тази затворена система собственият политически наратив се валидира чрез системи от

експертни мрежи (мозъчни тръстове, аналитични центрове, поддържани от корпоративни и държавни източници), които често произвеждат анализи, съответстващи на преобладаващите парадигми. Мейнстрийм медиите създават медийно ехо, като увековечават текущия дискурс и го подсилват, отхвърляйки алтернативни идеи като „екстремистки“ или „проруски“. Социалните санкции (професионално отлъчване, обществено порицание) заглушават вътрешното несъгласие. И най-тревожното от това, и същевременно вредно, е когнитивният дисонанс при прилагането на политиките. Адаптирането на предразсъдъците към реалността разрушава трезвата оценка и ефективното вземане на решения. Тъй като реалността започва да оспорва дълбоко ценени вярвания, елитите показват класически признаци на когнитивен дисонанс. Всичко е въпрос на селективно възприятие. Информацията, противоречаща на доминиращия наратив (напр. твърденията на Меркел и Порошенко относно действителните цели на Минските споразумения), се игнорира, свежда до минимум или рационализира, докато информацията, която я отхвърля, се подчертава. Друг пример е „ловът на вещици“ или отклоняването на вниманието. Провалите в политиката не са следствие от погрешни стратегически прогнози, а от външни причини като „дезинформация“, „руска намеса“ и „популизъм“, който прониква в населението. Това отклонява фокуса от системните провали и го насочва към външни заплахи. Най-вредно е тясно интелектуализираното и непрекъснато нарастващо зацикляне в погрешна среда. Вместо да преоценяват безплодната стратегия, елитите са склонни да се задълбочават все повече в общата политика (план за удвояване на усилията), отколкото в нейната промяна. Отличен пример е случаят с въоръжената помощ за Украйна, която вместо да търси нещо, което да използва като част от по-широка политика на деескалация и дипломация, се превръща в единствена цел конфликтът може да продължи да съществува. Това разбиране за проблема на информационните балони и идеологическия догматизъм сред част от западните политически елити няма за цел да бъде морално осъждане, а по-скоро структурна оценка на кризата в западната идея за стратегия. Затвърждаването на идеологическата позиция, подсилена от социално разделяне и механизми за когнитивна защита, води до критика, която е дълбоко свързана с неспособността на Запада да предвиди и реагира правилно на действията на Русия в Черноморския регион от 2014 г. насам. Тази „стратегическа слепота“ прави елитите не толкова актив, колкото значителен източник на риск, чиито решения, колкото и „ориентирани към ценностите“, в крайна сметка водят не само до непланирана ескалация, но и до непрекъсната нестабилност и

насилие. Това повдига фундаментален въпрос относно легитимността и ефективността на управлението в контекста на сложна геополитическа конкуренция.

Г. Парализа на управлението и липса на суверенитет.

Тази теза за „парализа на управлението“ и „липса на суверенитет“ е не само отговор на административната неефективност, но и отговор на дълбока структурна и легитимна криза в ЕС и в някои от неговите периферии. Това е криза, която създава пречки пред упражняването на последователна, предвидима и въздействаща външна политика, особено в силно конкурентна област като Черноморския регион. Демократичната легитимност постепенно се разпада, изразена в разделението между институции и гражданско общество. Когато волята, проявена чрез демократични средства, се заобикаля или отклонява, има загуба на легитимност. Инструментите на пряката демокрация често се игнорират. Референдумът в Холандия през 2016 г. за Споразумението за асоцииране между ЕС и Украйна е показателен пример. На референдум, проведен в условия на демокрация, гражданите отхвърлят споразумението. Това обаче кара елитите да не се съгласят с това решение, а да предприемат ходове, заобикаляйки го процедурно. По-късно холандският парламент ратифицира споразумението след „компромисно“ решение на европейско ниво, което де факто не замества решението от референдума, а го неутрализира. Това създава в обществеността впечатлението, че вотът е формален и лишен от съдържание. Вследствие на това законодателството относно референдумите е променено и пространството за провеждане на референдуми е сериозно стеснено. Това би могло да се нарече „демократичен дефицит“. Манипулирането или делегитимирането на резултатите от изборите са други симптоми на демократичен дефицит. Склонността да се поставят под въпрос резултатите от изборите, която прави правителствата толкова неудобни за „елитите“ (феноменът „путинизация“ на Балканите и в Източна Европа, дори когато няма доказателства), е двуостра. Разбира се, от една страна, тя се използва за дискредитиране на политически съперници. От друга страна, тя подкопава онтологичната основа на демокрацията – че изборите са органът, който решава кой да упражнява власт. Ако резултатът е легитимен само когато е „правилен“, системата престава да съществува. Още един симптом за разрушаването на европейската демокрация е аргументът, изведен със суверенитета като преговорна позиция, по-скоро като договореност за избор, отколкото като неприкосновено предложение. В рамките на ЕС националният суверенитет все повече се

разбира като относителен и условен (Kundnani 2017). Суверенните решения се ограничават все повече и повече в името на концепцията за „европейски ценности“. Този механизъм е особено успешен. Когато национално правителство приеме решение, което не е в съответствие с гледната точка на ЕС – например по отношение на миграционната политика, съдебната реформа или социалните ценности – то може да бъде подложено на системен натиск – от правни процедури до икономически и медиен натиск. Независимо от правната обосновка зад тези действия, тяхното политическо въздействие е очевидно. По този начин се налага хомогенност и намалява потенциала за независими алтернативни пътища на развитие. Това води до практика, в която формално суверенните държави имат малко възможности за решения по отношение на наистина автономни политики. Международната външна и политика в областта на сигурността е въпрос на междуправителствено сътрудничество, но на практика по-малките и по-слаби държави-членки послушно подчиняват собствения си глас и позиция на най-важните играчи, главно Германия и Франция, в допълнение към институциите на ЕС. Това ги лишава от независим глас на международната сцена и ги прави зависими от процесите за колективно вземане на решения, които обикновено са бавни и често адаптивни. Очертаните структурни проблеми водят до сериозни слабости във външната политика, включително липса на ефективност и предвидимост. Когато вътрешната политика на дадена държава-членка е нестабилна (поради криза на легитимността) или ако правителствата могат лесно да бъдат заменени или свалени от Брюксел, тогава техните ангажименти във външната политика губят своята стойност. Партньорите и опонентите нямат доверие в дългосрочните обещания. Това разрушава доверието, което е ключов елемент от външната политика. Парализата на управлението, което трябва да координира позициите на 27 държави с противоречиви интереси (енергийна зависимост, исторически връзки, геополитически приоритети и др.), означава, че ЕС е бавен и неефективен в реагирането си на бързо развиващи се кризи. Това е особено очевидно в началото на войната в Украйна и миграционните кризи. Изборите в Румъния и Молдова през 2025 г. са симптоматични за тежка криза на демокрацията в Европа. Липсата на стабилни и суверенни правителства в тези държави не е случайност, а знак за системно заболяване в тези нации. Постоянната намеса на съдебната система (обикновено под знамето на „борба с корупцията“ или „руска намеса“, но очевидно с политически характер) и политическата нестабилност в Румъния пречат на страната да упражнява последователна вътрешна и външна политика. Външният натиск в Молдова показва с примери (ЕС и Русия) как суверенитетът на една малка държава може да бъде напълно подкопан от

външна намеса във вътрешнополитическите ѝ действия. Не може да има истинска, суверенна външна политика, ако една държава не е в състояние да регулира какво се случва в рамките на собствените си държавни политически процеси.

Следващият анализ показва, че кризата на легитимността, провокирана от управленска парализа и ерозия на суверенитета, не е вътрешен проблем на ЕС. Тя е стратегически недостатък в геополитическото съперничество. Докато както ЕС, така и националните управляващи елити не могат да покажат, че въплъщават истинската воля на своите народи и че могат да реагират бързо, решително и предвидимо, техните външнополитически възможности ще бъдат сериозно компрометирани. Това прави Запада слаб стратегически противник в Черноморския регион, който систематично е неспособен да противодейства на еднакво последователна и отговорна стратегия като тази на реалполитиката на Руската федерация.

Д. Когнитивно въздействие и ерозия на критичното мислене

Намираме се в момент, в който наблюдаваме фундаментална промяна в ролята на медиите в обществата, преминавайки от систематизиране на информация към стратегическа комуникация и социално инженерство. Този преход е от решаващо значение за разбирането защо основният и поляризиран характер на публичните дебати около спорни геополитически въпроси е толкова натрапчив. Класическата либерална представа за медиите като „четвърта власт“ с независима власт се разпада, заменяйки я с идеята за медиите като продължение на държавната политика в информационното пространство. Това е впечатляваща симбиоза между медиите и политическите елити. Големите медийни конгломерати функционират при условие, че стават критични наблюдатели, а не независими участници, превръщайки се в неразривно взаимозависими от политическите и корпоративни елити. Това насърчава информационно - идеологически комплекс, подобен на военно-индустриалния, който създава и разпространява наративи, обслужващи лични и корпоративни интереси. Агресивната пропаганда в името на обективността, водена под прикритието на „истината“ в днешния Запад, едва ли е толкова агресивна, колкото тази в тоталитарните режими преди 1989 г. Тя се проявява все пак в селективното отразяване на определени видове събития и епитетите, които предсказват условията за морална оценка (например „непровокирана агресия“, „автократи“, „свободният свят“). Това не е праволинеен подход, а такъв, който фокусира вниманието и създава интерпретативна структура, елиминираща нюансите.

Пропагандата е инструмент от миналото за установяване на идеологически консенсус и избягване на контрол. Инструментите са свързани с конструирането на псевдореалност – редуционизъм и манихейство. За да бъде ефективна, тази пропаганда трябва да установи приемлива псевдореалност, която свежда цялата сложност до бинарни схеми. Генерират се карикатурни битки на „доброто“ и „злото“. Сложни геополитически конфликти – като този в Украйна – се свеждат до морални притчи. Едната страна представлява „доброто“, другата – „злото“. Този манихейски начин изключва всякаква оценка на исторически контекст, легитимни стратегически интереси на участващите страни или провокативната роля на самия Запад. Там няма мотивация за противника. Централно място в тази псевдореалност заема политиката на игнориране или демонизиране на мотивите за другата страна. Руските тревоги относно разширяването на НАТО, независимо дали са разумни, не се представят като реалистични геополитически проблеми, а просто като актове на параноя. Това лишава обществото от тази възможност - да разбере произхода му, да предскаже потенциалната му еволюция. Политическите ефекти са мутация на обществото от партньор в обект на манипулация. Медийната среда, изградена по този начин, има пряко отношение към качеството на демокрацията и външната политика. Критичното мислене е намаляло. С постоянно потапяне в бинарни наративи, изпълнени с емоции, гражданите започват да гледат на света през призмата на емоциите, а не през аналитични перспективи. Претоварването с когнитивна техника и емоционална мобилизация възпрепятстват способността за разпознаване на пропагандата, проверка на фактите и генериране на независимо мнение. В такъв модел гражданите не са агенти на информирано обсъждане на националните интереси. Те са публика, чието задължение е да бъде мобилизирана в полза на дадена политика. Всякакви усилия за повдигане на неудобни въпроси или за поставяне под въпрос на доминиращата история се категоризират като „сътрудничество с врага“, „дезинформация“, „кремълска пропаганда“. Когато обществеността е принудена да даде безпрекословно съгласие с която и да е правителствена политика, демократичният процес около обратната връзка и реформите вече не съществува. Това позволява на елитите да предприемат високорискова външна политика (засилване на ескалацията на конфликта чрез неограничена военна подкрепа) с малко основания за сериозен вътрешен дебат относно дългосрочните стратегически цели, разходите и международния дипломатически курс отвътре. Подобна ерозия на критичното мислене, използваща генерирана от медиите псевдореалност, не се ограничава до културен или социален проблем. Това е сериозен стратегически недостатък. Обществото, което не може да

анализира сложността, не може да разбере мотивациите на опозицията, не може да оспори решението на управляващия елит, е обречено да повтаря стратегически грешки и да започва войни, чийто всеобхватен характер не разбира. В Черно море това води до доста опасен процес, при който общественото мнение на Запад поема активна роля, а не е възпиращ фактор по отношение на ескалацията, подхранвано от наивна и морално лесна, но дълбоко погрешна картина на света. Само от гледна точка на неореализма, Западът е пропилява историческа възможност да изгради интегриран и стабилен международен ред от 1991 г. насам. Вместо това, той се отдава на „пиршество“ от идеологически мотивирана и геополитическа експанзия, като в същото време вътрешните му институции и социални модели започват да се разпадат. Провалът в Черноморския регион е структурен, а не тактически. Това е резултат от прекалена колониална арогантност, от зависимост от исторически и военни взаимоотношения и от гниенето на идеологическата и управленска компетентност (Kundnani 2017). Така че всяка надежда за разрешаване на конфликти, основана на западната стратегическа мъдрост и последователност, е мираж. Проблемът тук не е в липсата на „добра стратегия“, а в самия характер на самия западен проект днес, който сега се е превърнал в основен източник на глобална нестабилност на международно ниво.

2.4. Критична оценка на западната политика

Критичният анализ на западната политика в парадигмата на реалполитиката не е въпрос за това, че самият принцип е грешен. По-скоро е така, защото стратегията, използвана и приета за постигането му, е неадекватна и неефективна, и в дългосрочен план е довела до изостряне. Има много измерения, в които този пропуск трябва да се разглежда. След руско-грузинската война от 2008 г. Москва е готова да използва военна сила, за да гарантира стратегическите си интереси в „близкото обкръжение“. Западният отговор е фрагментарен и липсва дълбочина. С решенията си Западът създава стратегическа неяснота, поради която НАТО обявява на срещата на върха в Букурещ през 2008 г., че Украйна и Грузия ще се присъединят, без това да е придружено от ясен и реалистичен план за действие, още по-малко от консенсус между самите членове. Това води до „парадокс на примамката“, представящ на тези страни перспектива за сигурност, която Западът не е подготвен или сплотен да приложи на практика. Това ги излага на руски натиск, без да им осигури реалните гаранции за сигурност, които пълноправното членство предполага. (Colton and Charap 2017) Следователно, това не е просто обобщение на фактите, а по-скоро точна диагноза. Вместо да се избегне конфликтът, политика, която създава ситуацията, води до възникването ѝ. Стратегическа неяснота възниква в резултат на вътрешни спорове.

Парадоксът на примамката е в основата на проблема. Този парадокс се състои, от една страна, в предложение с перспектива за сигурност, но и без реална защита, която предоставя пълноправното членство. При него обаче държавата е тази, която носи целия риск от подобно сближаване (например руска агресия, икономически натиск), без да се ползва от ползите (колективна отбрана). Последниците от него са катастрофални и напълно предвидими. Украйна и Грузия са поставени в „сива зона“ на сигурност. Те на практика биват откъснати от руската сфера на влияние, но не толкова интегрирани в западната. Това означава, че те се превръщат в „буферни държави“, лишени от статут на буферна държава. За Русия те са сепаратисти, за Запада - геополитически аванпостове, ако не и територия, която си струва да се защитава с цената на ядрена война. След войната в Грузия през 2008 г. и особено след анексирането на Крим през 2014 г., става очевидно, че НАТО няма да се сражава за тях. От руска гледна точка, Букурещката декларация е последната капка. Тя показва, в повече от едно изречение, че Западът е решен да включи Украйна и Грузия в НАТО с някои бавни, нетвърди ходове. Това създава силен стимул за Русия да действа превантивно. Ако чака твърде дълго, ще се изправи срещу Украйна като член на НАТО и няма да може да я атакувана без война срещу цяла Европа. Резултатът показва, че това е възможно най-лошата политика спрямо Украйна и Грузия, която максимизира провокациите към Русия и същевременно минимизира защитата им. Това е добър пример за това как неяснотата на стратегическите намерения – която се ражда от вътрешни компромиси – полага основите на бедствие. Това, разбира се, не извинява руската агресия, но е осъдителна илюстрация на това как западната политика е била подстрекателят, улесняващият, а не предотвратяващият войната. (Colton and Charap 2017) Вторият основен недостатък на неореализма – както читателят осъзнава – е фактът, че се пренебрегват „червените линии“ на противостоящата страна. Външната политика не се основава на разбиранията за това какво е „справедливо“ или „морално“, а на отношенията на силите и стратегическите интереси. Пренебрегването на декларираните червени линии на опонента, наред с демонстрираните линии, е грешка в тази светлина, защото ако човек не вземе предвид намеренията му или вероятно неговите действия, той допуска критична грешка в анализа си. Има огромна разлика между „легитимност“ и „реалност“. Западният възглед се основава на формална легитимност – „Правото на всяка суверенна държава да избира своите съюзи е основен принцип на международното право. Русия няма право на вето върху решенията на Украйна.“ Реалността се основава на руската гледна точка. „Националната сигурност на Русия изисква стратегическа дълбочина и буферна зона. Съществуването на враждебен военен съюз на нашите граници представлява

екзистенциална заплаха. Ще направим всичко възможно, за да го осуетим, както прави всяка велика сила, когато има чувство за опасност.“ Западната политика е избрала да се придържа изцяло към първата позиция и да счита втората за „нелегитимна“. Грешката е, че „нелегитимна“ не е еквивалентно на „неефективна“ и „нереалистична“. Действията на Русия в Грузия (2008 г.) и Украйна (2014 г.) показват, че червените ѝ линии не са просто реторични, а оперативни. (Colton and Charap 2017) Проблемът тук не е в подкрепата за украинския суверенитет, а по-скоро в липсата на стратегическа рамка, която представлява липса на стратегическа визия за управление на ефектите от тази подкрепа. Така нареченото „стратегическо поражение на Русия“ не е добре дефинирано, камо ли цели, задачи и план за постигането им. По този начин Западът е заседнал във фалшива дихотомия – вариант А: да се отстъпи пред руските искания и да предаде Украйна, и вариант Б: да настоява за правото на Украйна да се присъедини към НАТО без истинска подготовка за защитата му. (Colton and Charap 2017) Третият вариант – неутралитет с международни гаранции – е споразумение, при което Украйна получава официални гаранции за сигурност от САЩ, ЕС и Русия в замяна на потвърден военен неутралитет (подобно на този на Австрия) и поема риска от превръщане на конфликта в „замразен“ и неговото повторно активиране в бъдеще. Пренебрегването от страна на Запада на очевидните червени линии на Русия е стратегическа грешка. То показва некомпетентност да се вижди света от гледната точка на опонента, да може да се предвиди плана му за действие, да се проследят причинно-следствените връзки и да си изгради последователна визия за възможните бъдещи перспективи. С когнитивна уязвимост и отказ от приемане на руските опасения за легитимни, Западът създава условия, при които Русия има само два избора и възможността да избере един от тях.

Западният подход не успява да отговори на необходимостта за разумната гледна точка на реалполитиката. Той разчита твърде много на абстрактни принципи, но не и достатъчно на трезвата оценка на неореализма за силовите взаимоотношения и стратегическите интереси на опонента си. Не съществува ясна и единна практическа военна и дипломатическа стратегия за Черноморския регион след 2008 г., която да позволи на Русия не само да види възможност, но и необходимост да използва груба сила за постигане на своите интереси. Критиките към Запада не извиняват действията на Русия, а предполагат, че те може са предвидими и вероятно предотвратими от по-подходящото и практично стратегическо отношение. На практика Западът отразява своята слабост и зависимост и предоставя инструментите, с които да се реализират стратегическите цели на Русия.

3. Заключение:

Този анализ показва, че събитията след 2014 г. в Черноморския регион не представляват просто епизоди на агресия, а фундаментална трансформация на архитектурата на сигурността в региона, водена от логиката на реалполитиката. Анексирането на Крим и последвалото развитие на конфликта бележат преход от модела на „управлявана нестабилност“ към ера на „горещи“ конфликти, където пряката военна конфронтация се превръща в допустим стратегически инструмент за велика сила, която възприема основните си интереси като застрашени.

От гледна точка на реалполитиката, действията на Руската федерация произтичат от последователна и вътрешно съгласувана логика на „отбранителен реализъм“, оформен от възприеманата екзистенциална заплаха от разширяването на НАТО и загубата на стратегическа дълбочина. Тази перспектива, независимо от нейната легитимност съгласно международното право, е от решаващо значение за разбирането на мотивите на Русия и за всякакви бъдещи усилия за управление на кризи.

Едновременно с това, критичният анализ разкрива сериозни системни недостатъци в политическия отговор на Запада. Стратегическата неяснота, парадоксът на примамването (предлагане на перспективата за членство без осезаеми гаранции), пренебрегването на декларираните от противника „червени линии“ и вътрешната ерозия на капацитета за управление - всичко това допринесе значително за ескалацията, вместо да я предотврати. Западният подход, затънал в идеологически догматизъм и лишен от прагматична оценка на баланса на силите, се оказва неефективен в предотвратяването на конфликта, който сега прекроява европейската сигурност. Въпреки това, важно е да се признае, че в основата на тази политика стои и автентична загриженост за сигурността на европейските държави и ангажимент към съществуващите съюзи, а не единствено идеологически империализъм.

Следователно, Черноморският регион се трансформира от периферна сфера на влияние във фронтова линия на структурна геополитическа конфронтация. Първият етап от тази конфронтация - преминаването към открит конфликт и провалът на съществуващите стратегии за съдържане - вече е установен факт. Разбирането на двете противоположни логики, както и на структурните слабости, които улесняват ескалацията, е съществена предпоставка за формулирането на всяка бъдеща, по-ефективна стратегия за региона - такава, основана не на илюзии, а на трезва оценка на силовите отношения и интереси.

Библиография

- Aronsson, L., and J. Mankoff. "The Inhospitable Sea: Toward a New U.S. Strategy for the Black Sea Region." CSIS, Washington, 2023.
- Colton, T. J., and S. Charap. *Everyone Loses: The Ukraine Crisis and the Ruinous Contest for Post-Soviet Eurasia*. London: Routledge, 2017.
- Götz, E., and P. Ekman. "Russia's War Against Ukraine: Context, Causes, and Consequences." *PROBLEMS OF POST-COMMUNISM* (Routledge) 71, no. 3 (2024): 193–205.
- Kundnani, H. "What is the Liberal International Order?" *Policy Essay* (GMF), no. 17 (2017).
- Lutzkanova, S. "The Regionalization of European Security and Defense Policy: The Black Sea Case." *Journal Pedagogika* 93, no. 7 (2021): 208-216.
- Mankoff, J. "The War in Ukraine and Russia's Quest to Reshape the World Order." *Survival* 6, no. 5 (September 2024): 99–126.
- Mearsheimer, J. J. *The Tragedy of Great Power Politics*. New York and London: W W Norton & Company, 2001.
- Morgenthau, H. J. *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. NEIV YORK: THE UNIVERSITY OF CHICAGO, 1948.
- Waltz, K. N. *Theory of International Politics*. Berkeley: Addison-Wesley Publishing Company, 1979.
- Йоцов, И. "Черноморският регион: Сблъсък на идентичността и рисковете за стабилността в Европа." (е-списание ВСУ), бр. 9 (2016): 13
- (Yotsov, I. "The Black Sea Region: A Clash of Identities and Risks to Stability in Europe." (VFU electronic journal), issue 9 (2016): 13.)